

Někdo by mohl, ne neprávem, namítnout: To je rovnice o dvou neznámých. Je jisto, že tento termín je dosti nejasný, přesto — či snad právě proto — že je dnes módní. Je třeba především si ujasnit, jak chápe generační vrstvu kritik, literární historik, filosof: Pro něho generace naprosto není pouze faktem biologickým, součtem jedinců spojených pouze chronologií, ale generace je mu určitou vrstvou kulturní a víc, vrstvou tvůrčí, jež přináší nové tvary, nové pohledy, nové pocity, nové vztahy. Každá generace je tvůrčí — mění se životní podmínky, mění se i reagování na ně; to je ovšem jen tvořivost relativní, proti níž stojí vyšší, zmocněnější tvořivost řídkých generací, kde reagování na dobré podněty bylo daleko předstiženo svobodnými objevitelskými akcemi — kde byla opravdovější vašeň absolutna. Mnohem neurčitějším dojmem než „generace“ může působit „duchový obsah“: chápu ho nejen jako součin všech jednotlivých pokusů, experimentů a produktů generačních, ale především jako jednotící motiv generace, jako sílu podstatnou a výslednou, jako novou vyhraněnou jistotu dobytou všemi členy anebo jedním za všechny. U generace let devadesátých byla tím obsahem vašeň po přehodnocení hodnot, jež byla nesena mocnou vůlí k absolutnu a metodicky se projevovala nejostřejším criticismem, ať se tento jevil polemikami kritiků či kultem formy v poezii. Přiznávám, že slovo „duchový obsah“ má též cosi nedefinovatelného, je to jakýsi

jitřní opar generační — to však není žádná mystika či auguřina, jde pouze o to, aby se s tím nezvažitelným počítalo. Má každá generace svůj duchový obsah? Na základě přísné definice, kterou jsem položil, těžko čekat kladnou odpověď. Problém duchového obsahu naší generace je tím závažnější, protože dnešek je stále ještě křížovatkou chaotických sil. Myslím, že tento problém je aktuální; jiná otázka je — pokud můžeme vysledovat základní motivy generační, když nedíváme se z ptačí perspektivy časového odstupu. Na druhé straně je to však určitá výhoda, žijeme-li těsně s generací, jejíž diagnózu hledáme. — Mluvení o generaci svádí obyčejně ke generalizaci; myslím však, že možno tomu zlu se vyhnout. Je třeba hledat a osvětlovat organismy, jež jsou typické: Je třeba též stále pamatovat, že je často jen vláskový rozdíl mezi životným typem a bezkrevným schématem.

Duševně žijící člověk literatuře vzdálený může snadno prohlásit za absurdní, ověřuje-li se duchový obsah generace na krásné tvorbě. Skutečně, má-li být vyřčen soud nad generací již sestupující, hotovou, musí být vzaty v počet všechny hodnoty kulturní i sociální, které tu byly produkovány. Zkouáme-li však generaci mladou, byť i s určitými znaky definitivními, můžeme klidně její duchový obsah posuzovat podle projevu literárního — neboť není jiného pole, kde by se mladý člověk mohl tak plně a definitivně projevit, jako v poezii. Ve filosofii? V historii? V náboženství? Jistě ne. Je známo, že duchové zcela neliterární se projevovali v mládí poezii — sám velký lišák Lloyd George —, poněvadž poezie je jediný ventil mladého ducha.

Tedy k věci. Dnes je vůbec málo duchovnosti. Nejenže je málo směrnic spiritualistických, ale i syntetických, kde šíp vymrštěný touhou po absolutnu je napojen všemi štávy zemskými. Samozřejmě, že tento fakt, značný odpor doby k Duchu a neochabující „strach z duše“, není tuze příznivým činitelem pro zbudování duchového obsahu generačního. Před všeobecnými perspektivami rád bych se však pokusil o pohled na posavadní dráhu naší mladé generace.

Zhruba jde tu o generaci, jež se rodila na přelomu století; v posledních letech století XIX. a v prvních dobách XX. věku. Tato generace prožívá právě třetí atmosféru svého vývoje. První ji dusila v dětských a chlapeckých letech — to bylo mdlé, bezvětrné kulturní i politické před válkou, ochabnutí po všestranném rozmachu let devadesátých. Století devatenácté mělo u nás skvělý doslov, dvacáté mělo trapnou předmluvu. Pak strhující obrat — válka. Mladá generace, pokud sama nevojákovala, zažívala ji spíše podvědomě: ale jistě to ovzduší naprostého rozvratu zasahovalo silně do myslí. Byl-li charakteristikou války rozvrat, byla charakteristikou doby poválečné převratnost; nenarážím tu nikterak na náš 28. říjen, ale na nevypočitatelný a extrémně důsažný chaos té doby. Na vnímavější mysli mladých bouřlivě působily neslýchané úspěchy (národní osamostatnění, ruská revoluce, Svaz národů, Wilson), úspěchy, jež jako by zemi o statisíce mil přiblížily ideji království božího — a byly tu propastné debakly a fiaska, masy upířích keřasů, zprostitutování hodnot i společnosti, zkázy rodin, peklo dětí. Třídní bitva se šířila po všech zemích rychlostí stepního požáru. Opravdu bylo to tak: Žijící člověk, zvláště mladý, si ráno výskl nad rajskými příznaky nové doby a večer nezbylo než sevřít pěsti a chmurně opakovat: „Ať zhyne starý podlý svět.“ Do této poválečné atmosféry vyrůstá generace, jež po předchozí generaci nemá žádného pevného základu — neboť generace, vystoupivší před válkou, byla sama značně chaotická, eklektická, nejistá a hledající, ač bohatě potencovaná. Generace mladá dospívala s rozrušenými nervy, zmatená, chaotická a extrémně založená — schopná nejnadšenějších záchvatů a nejpropastnější skepse; sluší se však připomenout, že v mladé generaci ozývá se mnoho tónů zdravých a přirozených — nezapomeňme např. na rozmach tělesné kultury, jmenovitě skautingu, jenž má svůj duchovní ráz a vliv. A ty tóny ozdravné a meliorační neomezovaly se pouze na fýzi, zasahovaly hlouběji do citu a vůle. V mladé generaci rostou ve zmocněné síle snahy kladné i záporné, reformační i deformační, konstruktivní i destruktivní, me-

siánské i satanské. Bylo jisto, že generace takto „ohněm zprubovaná“ bude žít velmi intenzívně a úporně, až zrychleně a křečovitě. Pokusím se nyní o vystopování a definování výrazných pocitů a projevů mladé generace po válce. Přirozený a nutný dojem světového rozběsnění, tak ničivého a tak nesmyslného, byla ztráta víry v účelnost, logický řád, jakoukoli jistotu. Šíří se kubismus tímto nárazem usměrněný, pučí kult iracionality, nevypočitatelného běsovství; je tu skutečná hrůza ze satanismu, ne pouze koketování s ním jako u dekadentů. Proto dochází nejhromadnější obliby Dostojevskij, ne Przymyszewski. Ten a jemu podobní stávají se dokonce směšnými figurami v přívalu opravdových pekel. Víra v iracionalitu světového dění má subjektivnější korelát v šířícím se kultu podvědomí — lidé v setmělém objetí křeče opíjejí se hrůzou z vnější iracionality i vnitřních impulsů. Myslím, že např. v takové Wolkerově Služce je mnoho z této mentality a citovosti, jež podle rady Šaldovy bránila se hrůze kultem hrůzy. Musila tu vzniknout reakce: Lítice ustoupily chlapečku bosému. Po strašlivých napětích zavzlykla touha po oprostění, z metelice ohnivých šrapnelů a rudých satanů zrodil se sen o květinách umytých rosou a slzami chudých, o čistých hvězdách, mezi nimiž kvete jasné a vřelé lidské srdce. Radostná chudoba, úsměv oběti, pokora. V jiných zemích vystoupila silně v těchto směrech postava Františka z Assisi; myslím, že někteří naši mladí básníci též měli k němu určitý vztah — nejvíce Zdeněk Kalista. V této tiché a křišťálové vlně nové lásky k člověku bylo mnoho, co budilo naděje — ale pohříchu bylo tu mnoho mělkosti. Někteří z mladých básníků sami to dnes dosvědčují, vzpomínajíce fejtonisticky se shovívavou ironií na své „pokorné období“. To je důkazem, že tu bylo více „assisianismu“ než ducha sv. Františka; že tu byla dialektika pokory, ale ne cit pokory. Proto dochází k paradoxu, že z pokorných básní, chtějících dokazovat autorovo odosobnění a sebezapření, stávají se dotěrná a někdy nechutná upozorňování na ctnosti a dokonalosti člověka písícího. Nebylo zde hlubšího dutí Ducha; proto selhala poezie františkánská.

Zhruba jde tu o generaci, jež se rodila na přelomu století; v posledních letech století XIX. a v prvních dobách XX. věku. Tato generace prožívá právě třetí atmosféru svého vývoje. První ji dusila v dětských a chlapeckých letech — to bylo mdlobné bezvětrí kulturní i politické před válkou, ochabnutí po všestranném rozmachu let devadesátých. Století devatenácté mělo u nás skvělý doslov, dvacáté mělo trapnou předmluvu. Pak strhující obrat — válka. Mladá generace, pokud sama nevojákovala, zažívala ji spíše podvědomě: ale jistě to ovzduší naprostého rozvratu zasahovalo silně do myslí. Byl-li charakteristikou války rozvrat, byla charakteristikou doby poválečné převratnost; nenarážím tu nikterak na náš 28. říjen, ale na nevypočitatelný a extrémně důsažný chaos té doby. Na vnímavější mysli mladých bouřlivě působily neslýchané úspěchy (národní osamostatnění, ruská revoluce, Svaz národů, Wilson), úspěchy, jež jako by zemi o statisíce mil přiblížily ideji království božího — a byly tu propastné debakly a fiaska, masy upířích keřasů, zprostitutování hodnot i společnosti, zkázy rodin, peklo dětí. Třídní bitva se šířila po všech zemích rychlostí stepního požáru. Opravdu bylo to tak: Žijící člověk, zvláště mladý, si ráno výskl nad rajskými příznaky nové doby a večer nezbylo než sevřít pěsti a chmurně opakovat: „Ať zhyne starý podlý svět.“ Do této poválečné atmosféry vyrůstá generace, jež po předchozí generaci nemá žádného pevného základu — neboť generace, vystoupivší před válkou, byla sama značně chaotická, eklektická, nejistá a hledající, ač bohatě potencovaná. Generace mladá dospívávala s rozrušenými nervy, zmatená, chaotická a extrémně založená — schopná nejnadšenějších záchvatů a nejpropastnější skepse; sluší se však připomenout, že v mladé generaci ozývá se mnoho tónů zdravých a přirozených — nezapomeňme např. na rozmach tělesné kultury, jmenovitě skautingu, jenž má svůj duchovní ráz a vliv. A ty tóny ozdravné a meliorační neomezovaly se pouze na fýzi, zasahovaly hlouběji do citu a vůle. V mladé generaci rostou ve zmocněné síle snahy kladné i záporné, reformační i deformační, konstruktivní i destruktivní, me-

siánské i satanské. Bylo jisto, že generace takto „ohněm zprubovaná“ bude žít velmi intenzivně a úporně, až zrychleně a křečovitě. Pokusím se nyní o vystopování a definování výrazných pocitů a projevů mladé generace po válce. Přirozený a nutný dojem světového rozběsnění, tak ničivého a tak nesignifikačního, byla ztráta víry v účelnost, logický řád, jakoukoli jistotu. Šíří se kubismus tímto nárazem usměrněný, pučí kult iracionality, nevypočitatelného běsovství; je tu skutečná hrůza ze satanismu, ne pouze koketování s ním jako u dekadentů. Proto dochází nejhromadnější obliby Dostojevskij, ne Przybyszewski. Ten a jemu podobní stávají se dokonce směšnými figurami v přívalu opravdových pekel. Víra v iracionalitu světového dění má subjektivnější korelát v širícím se kultu podvědomí — lidé v setmělém objetí křeče opíjejí se hrůzou z vnější iracionality i vnitřních impulsů. Myslím, že např. v takové Wolkerově Služce je mnoho z této mentality a citovosti, jež podle rady Šaldovy bránila se hrůze kultem hrůzy. Musila tu vzniknout reakce: Lítice ustoupily chlapečku bosému. Po strašlivých napětích zavzlykla touha po oproštění, z metelice ohnivých šrapnelů a rudých satanů zrodil se sen o květinách umytých rosou a slzami chudých, o čistých hvězdách, mezi nimiž kvete jasné a vřelé lidské srdce. Radostná chudoba, úsměv oběti, pokora. V jiných zemích vystoupila silně v těchto směrech postava Františka z Assisi; myslím, že někteří naši mladí básníci též měli k němu určitý vztah — nejvíce Zdeněk Kalista. V této tiché a křišťálové vlně nové lásky k člověku bylo mnoho, co budilo naděje — ale pohříchu bylo tu mnoho mělkosti. Někteří z mladých básníků sami to dnes dosvědčují, vzpomínajíce fejetonisticky se shovívavou ironií na své „pokorné období“. To je důkazem, že tu bylo více „assisianismu“ než ducha sv. Františka; že tu byla dialektika pokory, ale ne cit pokory. Proto dochází k paradoxu, že z pokorných básní, chtějících dokazovat autorovo odosobnění a sebezapření, stávají se dotěrná a někdy nechutná upozorňování na ctnosti a dokonalosti člověka píšícího. Nebylo zde hlubšího dutí Ducha; proto selhala poezie františkánská.

Jinde se směr tento tak rychle nepřežil. Rovněž se u nás nerozvinul duchovní nástup expresionismu; ovšem tento směr má mnoho znaků specificky německých a podmíněných německou tradicí, německým vývojem předválečným i německou katastrofou ve válce. Expresionismus u nás neujal se ve své čisté formě; tak např. do Pišových protuberancí duchového zápalu vnikají záblesky zcela vitalistické a inspirace hmotnaté masové. Nalezla-li tedy u nás válka velmi silné echo své hrůzy v iracionalismu (mocné vlivy u Olbrachta např. v Jeseniovi, u Weinera i starších), nalezla poměrně slabou reakci proti tomuto echu, ať to bylo v poezii assisiánské či v expresionismu. A o nějakém oživeném náboženském proudu v naší poválečné tvorbě nemůže být řeči. Durychova religiozita nebyla probuzena válkou, jeho typ byl konstituován mnohem dříve, pokud nebyl přímo předurčen rodovými vlivy. Duchová odpověď na válku nebyla tedy silná — a již se ozývají směry starší, galvanizují se předválečné motivy, jež byly pokládány za mrtvé. Šrámek, Neumann. Pud — stroj. Poezie vitalistická a poezie civilizační. Obé nepříliš vhodné pro osudový chaos poválečné doby. Mladí se přimykají zvláště důvěrně k Neumannovi, jehož vyprahlá a křiklavá dialektika některé na čas úplně podmaňuje. Neumannův vliv na mladé básníky byl veskrze záporný; je podivné, že autor, jehož lyrický fond, nikdy příliš hluboký, již úplně vysychal, stával se vůdcem generace nastupující. Co mohl dát ať ideově, ať básnicky mladým básníkům, kteří šli vstříc životu vrcholného napětí a nejvyšších závazků? Rodil se kult poezie proletářské — Neumann nic neriskoval, psal-li tematické výzvy; ale mladí, poslušně ho následující, riskovali mnoho. Poezie proletářská byla však u nás v nejednom případě skutečnou poezií. O jejím problému bylo u nás už dosti psáno; není třeba zde doplňovat. Zdůraznil bych jen, že zasluhuje pozornosti snadnost, s jakou my jsme zvyklí se odvracet od určitého směru a otočit se o 180°. Básník jednou skutečně rozžatý pro ideu poezie proletářské nehodil by její korouhev do žita při prvním výkřiku, že už to není módní. Pokoušel by se déle a opravdověji. Také by reálněji

žil s těmi, o nichž pěl — tak by se zabránilo časnému zbanálenění a zšablonování této poezie. Ale je třeba neúprosně opakovat, že i tato vlna nalezla mladé nepřipraveny, že proto se tu jevilo tolik pozérství, demagogie, plakátové povídavosti, vnitřní prázdnoty. Bylo tu málo ujasnění; mladí básníci namnoze nebyli opravdově rozhodnuti, vnitřně hotovi a důvodově vyzbrojeni pro revoluční akci. Likvidace poezie proletářské byla ovšem též zaviněna událostí vnější — smrtí Wolkerovou. Wolker svůj proletářský program vskutku žil, a byl k tomu duch tvůrčí. Smrt Wolkerova nebyla ovšem ranou pouze pro českou poezii proletářskou, ale pro mladou generaci vůbec. Trvalo by však dle mého názoru dlouho, než by se Wolker probil k jistotě a zákonodárné síle; Wolker měl k tomu předpoklady, jistě, ale srovnejte si jeho vnitřní rozkolísanost duchovou, etickou a náboženskou, jak často až drásavě se hrotí v jeho obrazech. Odvrat od proletářské poezie k Paříži, od Bloka k Apollinairovi provokuje přímo k citování invektivy Macharovy: „A tak balancujuj — z východu v západ, ze západu v východ — s chybami obou, ne však jejich silou —“. Po proletářské poezii dvě silnější vlny, zdánlivě si vzdálené a přece blízké: Poetismus čili fantaisismus a nový naturalismus, hlavně vesnický. Nezval a A. C. Nor. Dvě osobnosti hodně typické. Co je společné oběma těmito organismům, z nichž jeden je tak vyhraněně velkoměstský, ba monděnní, a druhý tak jadrně rustikální? Je to odpor k duchovému řádu. Poezie alogická, magická, nervová — a próza fyziologická, živočišná, svalová; zde je mnoho společného, protože není tu ducha, není tu myšlenky, není tu logiky ani stavby. Rozdíl jsou ovšem silné. Nezval je rafinovaný, Nor primární; na to se však ukazuje často, kdežto na to společné málokdy. I fantaisismus, zvláště ve výhni představitosti tak mocně lyrické, jako je Nezvalova, i nový rustikalismus mohou být velmi tvořivými faktory; ale je-li tento kult asociální magičnosti a fyzické robustnosti převládajícím znakem mladé generace, jež prožila válku, nepokládám to za zdravé. Široký rozmach poetismu (těch epigonů!) i všeobecná popularita neproblematické tělo-

vosti a hmotnatosti potvrzuje teorii Teigovu, že základem a výrazem naší doby je dada. Myslím, že každý pozorující a upřímně soudící člověk bude souhlasit s tímto názorem bohatě nadaného mladého organizátora, kritika, všestranného aktivisty a kulturního interpreta, jenž sám ovšem je též dadaistou. Dodal bych však k tomu, že právě z poznání o dadaistickém podkladě naší doby vyplývá nutné doplnění Teigova názoru, že vůdčím motivem dnešní smyslové tvořivosti básnické je optičnost: Přidal bych k těmto zvýšeným počítkům zrakovým zvýšené počítky chuťové. Gurmánství, rozmařilé pomlsávání na jevech stravitelných i nestravitelných je též obecným příznakem mladých autorů. Viz např. poezii Seifertovu, Samá láska i Na vlnách TSF! Kolik by se mohlo citovat mlsných míst z mladé prózy! V tomto vášnivém a jednosměrném vychutnavačství vidím stav hodně blízký dadaistické mentalitě. Rozklad, a sice rozklad tak důkladný, že po *smutku* z rozkladu — dekadenti — přišla *radost* z rozkladu — dadaismus. Dadaismus již není romantický, protože nerevoltuje. Dada nechce být soustavou, filosofií, ucelenou stavbou; projevuje se v různých směrech a hnutích. Je to nihilismus již tak přesvědčený o nicotě všeho a o blízkém zániku toho, co ještě je, že se nerozčiluje a kořistí dravě ze všech líbivých senzací, které zbývají. V novém hnutí zbožňujícím pudovost, živočišnou bestialitu apod. je tento nihilistický kořen. Poetismus pak sám dozrává svůj nihilistický světový názor. Jde o to být upřímným; osvědčí-li se po několika zkoumáních, že dada spí na dně většiny dnešních směrů, tedy přiznat, že dada je vskutku hlavní znak doby. A že o překonávání této hromadné hlízy nelze mluvit jen tak — hnutí, které by zkrušilo a novým obsahem nahradilo dadaistickou výplň naší doby, je daleko. Opakuji, dada jako krédo nihilismu, a to nihilismu pasívního, iluzivního, oklamávajícího jen chvilkovými senzacemi, je hromadným výrazem dneška. Proto osaměle stojí básníci, jejichž tvůrčí úsilí opírá se přece jen o určitou víru, jistotu či aspoň naději: Durych se svou rytířsky věrnou službou Absolutnu, Píša se svou vírou v umění jako výraz osudu a nadosobního

heroismu vůči tomuto, Vančura se svou dělnou a chiliasticky zanícenou snahou o nové závazné dílo, novou skutečnost, nový realismus. — Mluvil jsem o představitelích našeho poetismu a rustikalismu z hlediska obecně kritického a filosofického; z hlediska čistě českého bych tu konstatoval extrémní výkyv obou směrů — poetismus se příliš opíjí svou světovostí a příliš dává se pronikat cizími parfémy a světlý; představitel našeho rustikalismu, Nor, blíží se naopak příliš českému normálu — toho světového vzduchu je tu zas příliš málo — už pro tu nechut k řešení všelidských problémů mravních a duchovních. A v románě pocítujeme to mnohem tísnivěji, není-li tu integrace myšlenky a činu, duše a života.

Silný rys nihilismu, který vidím u mladé generace jak v jejím módním experimentátorství (poetismus), tak v jejím podléhání vyžilým směrům předválečným (vitalismus), jak v zálibách této generace (živočišnost), tak v její nechuti k některým hodnotám (duchovost) — je spojen s jiným příznakem, kompromisem. Nebudu se šířit o tomto faktu nejen literárním, ale především lidském; je však třeba se ho dotknout, protože příliš často se vykládá o radikalismu mladé generace. Já toho radikalismu mnoho nevidím, aspoň ne toho opravdovského, jenž obětuje pohodlí i šablonu, jenž se brání i lacinému importu z Paříže i lacinému „tradicionalismu“, který spočívá v zametání dávno vyjetých kolejí. Radikalismus jako tvůrčí a výbojná síla chce jinou světovost a jiný tradicionalismus.

Myslím, že mladá generace pochybila v několika směrech, nedovedla dát odpověď na několik hodně naléhavých signálů doby, a to že je především důvodem její rozkolísanosti a chaotičnosti. Za prvé: Mladá generace neprožila Masaryka. Ať jakkoli se kdo dívá na ducha, na němž dnes spočívá ódium oficiality, jež se přenáší i na toho, kdo o něm píše — přece je podivuhodné, jak snadno přešla přes tohoto muže ta generace, jež mu nesporně vděčí za mnohé. Neuvádím tento defekt jako umělecký, nechci povzbuzovat vůbec k nějakým paianům a apoteózám, ale jako defekt sociologický a životní; Masaryka málokdo prožil, a proto jeho vliv v mladé generaci je tak slabý,

ba téměř žádný. Jsou skutečně všichni mladí přesvědčeni, že tak je to all right? Za druhé, vliv války v mladé generaci byl, jak se zdá, jen destruktivní (pokud jde o literáty). Těžko u nás hledat kladný, posvěcený, básnický čin z mladého srdce, čin křičící přesvědčivě své „věřím“ ve šklebnou tvář válečné Gorgony. Mladá generace též neodpověděla posud silnějším hlasem na fakt převratu, národního osamostatnění. Ať pro či proti. Ovšem zde nestačí jen asociace či pudovost. Ale zdůrazňuje se stále tolik časovost — proč se vyhýbat tak silným časovým úderům a podnětům? Za třetí, mladá generace neřeší si odpovědně problém tradice. Za čtvrté, což je nejpodstatnější výtky — mladá generace nedovedla posud své snahy básnické, sociální, kosmopolitické podložit základnou jistoty, usměrnit vyšším étosem, prozářit silou ducha. Kdo se topí v metafyzice, je slaboch; ale kdo se topí jen ve fyzice, je též slaboch. Naše mladá generace svou praxí je realističtější než pokolení předchozí, jež bývá zвано relativistickým; odpor k absolutnu je v mladé generaci silnější. Ideově jsou tu dvě skupiny, jež svou vůli absolutna mají: integrální katolíci kol Jaroslava Durycha a mladí leninisté. Bylo by zde třeba i jiných skupin s vůlí k službě absolutnu. Věříme-li však, že v každém dění je určitá tendence tvůrčí moci, že tedy dnešní typické dada není jediným kořenem, nýbrž též do jisté míry výslednicí určitých průběhů, pak poznáme v dobovém proudění poválečném dva směry: Jednak je to vůle k mnohozmocnění, přímý produkt doby; je to úsilí o zachycení mnoha dnešních rytmů, jež tvoří výslednou arytmiu. Vůli k mnohozmocnění dokazují stejně sendvičmeni civilizace, futuristé, pluralisté, jako norci do hlubin podvědomí, kteří nám přinášejí zprávy, kolika životy žijeme a kolik světů je v krůpěji představy. Marinetti i Marcel Proust jsou světloňosi této vůle k mnohozmocnění. Zdá se mi, že tato vůle u nás převládá, zvláště tvořivější z mladých jí plně podléhají. I kritikové. A dále je tu vůle k oproštění, protest proti době. Pohrdání rozhybaným světem vnějším i vnitřním, které vrou ve stavu žhavé lávy a tropicky srší. Vůle k jistotě, mít aspoň

pevný kámen pod nohama. A přitom zas nejsilnější sebevědomí — vědět, že v tvorbě vystupujeme nad dobu. Básníci ovšem mylně si často vykládali, že tato vůle k oproštění má charakter pasivní — není tomu tak. Budou to jedině ti nejsilnější, kteří přinesou nové prosté umění, jež by léčilo po senzacích tohoto světa a nebylo pouze chabým odrazem bulvárových reklam, jež by ovšem též nebylo pouhým turistickým oddechem: Vůle k oproštění není směřováním k idylismu. Jde tu o sen nového člověka, svobodného, jednotného, nerozpítvaného, nezmechanizovaného, ustáleného, začleněného, slunečného. Člověk, jenž se již nezmítá. Člověk, jenž opět rozkvetl spontánní silou organickou, aniž vysál jiné kořeny a stínil jiné květy. Vůle k oproštění jakožto protest proti době a překonávání doby je dle mého názoru podstatným úkolem nové tvorby. Úkolem, jenž nebude zdolán bez nového přílivu ducha.

Není úkolem tohoto článku vyčerpat všechny příznaky a události doby — tento úkol by byl titánský, ježto tu není časového odstupu. Je to pokus o vystopování kořenů a poznání směrnic dobového vření. A poněvadž diagnóza bez terapeutiky nemá významu, pokusil jsem se i o toto. Víím, že by bylo možno nadhodit a řešit ještě řadu problémů, jež se týkají přímo či nepřímo mladé generace, jež z ní vyrůstají nebo v ni zasahují. Bylo by možno upříst kapitolu o kritikách a kritice, což sluje metakritika; mohlo by se tu leccos doplnit. Bylo by možno zastavit se nad faktem, jak málo tvořivých žen posud vystoupilo v mladé generaci, jak rozmáhá se kult ducha-plnictví, kult dráždivých pravd, protože pravdy prosté už přestaly bavit a nevěří se jim; bylo by též dobré ujasnit si problém našich kulturních orientací, jež jsou důležitými pro mládež. Zjistil by se v mladé generaci zmocněný vliv Německa a Francie, oslabený vliv Rusů a Anglosasů. To je též určitý znak — vliv národů, v nichž dnes proniká mentalita destruktivní, Spenglerova a Péladanova, Untergang des Abendlandes a Finis Latinorum. Bylo by též možno diskutovat o tom, zda Nietzscheova teze o občasných „prázdninách umění“ nedala by se aplikovat na náš dnešek (záleželo by tu na východisku —

zda tvorba je pouze odrazem doby, či zda naopak má tvořit hodnoty tam, kde doba klopýtavě dožívá!). Směrodatný je i vztah mladé generace k životu erotickému a jiné věci.

Pokud jsem mohl vyzkoumat předpoklady, průvodní znaky a rezultanty, můj soud o duchovním obsahu generace (jak jej chápu) je záporný. Nejsme zatím snad ani generací v tvůrčím smyslu. Natož abychom měli duchový obsah.

(Host 6, č. 4, leden 1927)

Karel Teige: PŘEDNÁŠKA ILJI ERENBURGA V PRAZE ČILI KONSTRUKTIVISMUS A ROMANTISMUS

Ilja Erenburg byl jedním z nejvýznačnějších mluvčích konstruktivismu. Jeho kniha *A BCE TAKI OHA BEPTITCEJA* (A přece se točí!), napsaná r. 1921 a vydaná počátkem r. 1922, vyslovila první stručně, živě a přesvědčivě krédo konstruktivismu. Erenburgovy články v tuto knihu shrnuté byly jakýmsi teoretickým, estetickým a kritickým žurnalismem, vyznačovaly se úhrnným pohledem na situaci moderní kulturní tvorby a práce, prosty estétství a suchopárnosti. Erenburg dovede formulovat svěže a přímo, tak vzácně neliterárně a neliterátsky své umělecké názory, neškrobeně, radikálně a srozumitelně. Tato kniha byla jakousi vojenskou přehlídkou moderních tendencí a podařilo se jí s průbojnou důrazností formulovat až do stručnosti aforismu a hesla některé principy konstruktivismu. Jeho definice: „Umění je utváření předmětů“ nebo „Nové umění přestane býti uměním“ byly často z našich stran citovány. A všude tam, kde vykládá, analyzuje a odůvodňuje konstruktivismus, jenž se zrodil z kolektivní práce moderních autorů porevolučního, sovětského Ruska, ukazuje, jak moderní směry, a především konstruktivismus, jsou úzce spjaty se společenskou, hospodářskou a výrobní přeměnou, kterou provádí ruská Říjnová revoluce; konstatuje, že po stránce sociologické stylytovorné účinky konstruktivismu jsou podmíněny novou sociální reorganizací a konsolidací. Dnes však vzdálil se Erenburg od názorů, které v oné knize